

Zimoviště netopýrů v okolí Žďáru nad Sázavou

Pavel ELEDER

Správa CHKO Žďárské vrchy, Huťarova 1, CZ-591 01 Žďár nad Sázavou 1

Štola v lomu Zmalovice u Trhonic

Název lokality. Štola v lomu ve vápenici u Trhonic zvaná Zmalovice (viz Pamětná kniha Trhonic).

Lokalisace. Čtverec 6363; Jimramovsko, okr. Žďár nad Sázavou, 0,5 km S od obce Jimramov (49° 38' N, 16° 15' E).

Popis. Lom na dolomitický mramor. Původ kamenických prací se nedá určit ani historicky; podle nedaleké kruhové pece na vápno snad začátkem 19. století. V roce 1960 byla velkým nákladem vyražena průzkumná štola pro ověření zásob. Je ražena ve tvaru písmene T. Od vchodu k rozrážce měří cca 10 m, od rozrážky oba směry cca 20–25 m. Koncem roku 1962 byla pro malou kapacitu a drahý provoz těžba zrušena. Štola leží na úpatí lomu v nadmořské výšce 570 m n. m. Od roku 1984 je opatřena mříží.

Výzkum netopýrů a zimní sčítání. Dřívější průzkum lokality není znám. Do pravidelného zimního sčítání byla lokalita zařazena v roce 1982.

Sčítatel. Pavel Eleder.

Shrnutí výsledků. Viz tab. 1. Za 11 let kontrol bylo nalezeno 10 druhů netopýrů. Celkový počet 39 ex. I když početní stavy jsou malé, druhové spektrum je zajímavé. První zimní nález *E. nilssonii* ve Žďárských vrších.

Sklepení zámku ve Žďáru nad Sázavou

Název lokality. Zámek Žďár nad Sázavou.

Lokalisace. Čtverec 6461; předhůří Žďárských vrchů, severní předměstí okresního města (49° 35' N, 15° 56' E).

Popis. Soubor budov bývalého cisterciánského kláštera, obklopen na východě Konventním a na západě Bránským rybníkem. Později přebudován na zámek, dnes v majetku Kinských. Sklepení ve většině případů tvoří obilné místnosti používané zaměstnanci zámku, v menší míře jde o původní, kamenité stěny slepené vápnem s množstvím škvír a výklenků. Nadmořská výška činí 580 m n. m. Bránský rybník leží na horním toku řeky Sázavy.

Výzkum netopýrů a zimní sčítání. Průzkum započal v roce 1974 a skončil rokem 1987, kdy začala celková přestavba a oprava areálu zámku. Dřívější průzkumy nejsou známy.

Sčítatel. Pavel Eleder.

Shrnutí výsledků. Viz. tab. 2. Ojedinelé výskyty hlavně *Paur* a *Paus*.

Další data. 23. 8. 1977 – 1 *Nlei*; 9. 7. 1982 – 3 *Vmur*; 1993 – 4 *Mmys* (nález mrtvolek).

Tab. 1. Výsledky zimního sčítání netopýrů ve štole v lomu Zmalovice u Trhonic

Datum / druh	<i>Mmyo</i>	<i>Mdau</i>	<i>Mema</i>	<i>Mnat</i>	<i>Mbec</i>	<i>Enil</i>	<i>Bbar</i>	<i>Paur</i>	<i>Paus</i>	Σ
21. 1. 1982	–	1	–	1	–	1	–	1	–	4
4. 1. 1983	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0
21. 2. 1984	–	–	–	–	–	–	–	–	–	0
18. 1. 1985	1	–	1	–	–	–	–	–	–	2
16. 1. 1986	1	–	–	1	–	–	–	1	–	3
11. 1. 1993	–	1	–	1	–	–	–	1	–	3
5. 1. 1995	–	–	2	–	1	–	–	–	2	5
22. 2. 1996	–	–	6	–	–	–	1	1	–	8
7. 1. 1997	2	–	2	–	–	–	2	1	–	7
11. 2. 1998	1	–	1	1	–	–	3	–	–	6
10. 2. 1999	2	–	1	–	–	1	2	2	–	8
11. 1. 2000	2	1	1	–	–	–	1	1	–	6
24. 1. 2001	5	–	1	2	–	–	1	–	–	9

Lom Studnice u Rokytna

Název lokality. “V lomech” Studnice u Rokytna.

Lokalisace. Čtverec 6362; Žďárské vrchy, okr. Žďár nad Sázavou, 5 km SSV od Nového Města na Moravě (49° 36' N, 16° 6' E).

Popis. Bývalé vápencové lomy se nacházejí asi 500 m jihovýchodně od obce Studnice (nejvýše položená obec na Českomoravské vrchovině, 784 m n. m.). Těžba zde probíhala v letech 1909–1938 podzemním dobýváním. Dobývací komory byly spojeny s povrchem šachtami a původně byly tři. Dvě jsou zasypány, jedna – prostřední – je zachována v původním stavu. Vchod do lokality je při dně jámy v hloubce asi 7 m a má výšku 0,7 m a šířku 3 m. Po suťové šachtě se lze dostat na dno komory (dómu), která měří na délku 18 m, šířka činí 7 m a výška dosahuje místy až 9 m. Má několik krasových komínů.

Výzkum netopýrů a zimní sčítání. Dřívější průzkum lokality není znám. V roce 1975 a 1977 byla provedena jednorázová kontrola, která nepřinesla očekávaný výsledek (po 1 exempláři *Mmyo*). Pravidelné zimní

Tab. 2. Výsledky zimního sčítání netopýrů ve sklepeních zámku Žďár nad Sázavou (lednové a únorové kontroly byly prováděny průběžně: sčítatel byl zaměstnán v areálu zámku, proto mohl provádět průběžné kontroly)

Datum / druh	<i>Mema</i>	<i>Mdau</i>	<i>Nnoc</i>	<i>Paur</i>	<i>Paus</i>	Σ
1974	–	6	–	–	–	6
1975	–	–	–	–	1	1
1976	–	–	–	–	1	1
1977	–	–	–	–	2	2
1978	–	–	–	1	–	1
1979	–	–	–	3	1	4
1980	–	–	–	–	2	2
1981	–	–	–	–	2	2
1982	–	–	–	1	–	1
1983	–	–	–	–	1	1
1984	–	–	–	–	–	0
1985	–	–	–	1	2	3
10. 4. 1986	–	–	–	1	–	1
25. 9. 1987	2	–	–	–	–	2
4. 11. 1988	–	–	1	–	–	1

Tab. 3. Výsledky zimního sčítání netopýřů v lomovém díle Studnice u Rokytna

Datum / druh	<i>Mmyo</i>	<i>Mdau</i>	<i>Mmys</i>	<i>Mema</i>	<i>Mnat</i>	<i>Mbec</i>	<i>Enil</i>	<i>Paur</i>	<i>Paus</i>	Σ
16. 5. 1975	1	–	–	–	–	–	–	–	–	1
8. 3. 1977	1	–	–	–	–	–	–	–	–	1
6. 1. 1995	1	–	1	–	3	–	2	6	–	13
25. 1. 1996	1	–	–	–	3	–	4	–	–	8
3. 2. 1996	4	–	–	–	3	–	6	–	–	13
17. 2. 1996	1	–	–	1	2	1	12	–	–	17
2. 3. 1996	1	–	–	1	2	–	7	1	–	12
16. 3. 1996	1	–	–	1	3	–	3	1	–	9
13. 2. 1997	2	1	–	–	1	–	–	2	–	6
26. 2. 1998	2	–	–	–	–	–	–	1	–	3
18. 2. 1999	3	–	–	–	–	–	–	3	–	6
12. 3. 2000	5	–	–	–	–	–	–	–	4	9
18. 3. 2001	5	–	–	–	–	–	–	1	–	6

sčítání probíhá od roku 1995. V r. 1996 se na lokalitě prováděl monitoring. Od roku 1978 do roku 1994 byla lokalita navštěvována různými organizacemi (speleologové), kteří potvrdili absenci netopýřů.

Sčítatel. Pavel Eleder.

Shrnutí výsledků. Viz tab. 3. Celkem zastíženo 8 druhů. Vzácny výskyt *Mbec*. V roce 1996 byl proveden zimní monitoring, který ukázal na změny společenstva během zimování. Zimující *Enil* zřejmě ze dvou letních kolonií v Novém Městě na Moravě.

Sklepení hradu Pernštejn

Název lokality. Státní hrad Pernštejn.

Lokalisace. Čtverec 6563; Svratecká hornatina, okr. Žďár nad Sázavou, 2 km Z od obce Nedvědice (49° 27' N, 16° 20' E).

Popis. Středověký hrad zv. “mramorový” je nejstarším hradem na Moravě. Musel stát již před rokem 1285, kdy je písemně doložen. Hrad zaujímá podélný ostroh na skalním návrší a je orientován od severu k jihu. Vytváří srostlici budov většinou o dvou patrech. Sklepení jsou jednak podpovrchová, tesaná ve skále nebo jako součásti hradu s typickými kamenitými stěnami slepenými vápnem s množstvím škvír a výklenků. Hrad je obklopen smrkovými lesy s fragmenty bukových a borových enkláv a leží v nadmořské výšce 450 m n. m.

Výzkum netopýřů a zimní sčítání. Starší údaje o netopýřech jsou z let 1958 (Gaisler & Hanák 1972). V letech 1977–1986 se provádělo každoroční zimní sčítání.

Sčítatel. Pavel Eleder.

Tab. 4. Výsledky zimního sčítání netopýřů ve sklepeních hradu Pernštejn

Datum / druh	<i>Rfer</i>	<i>Rhip</i>	<i>Mmyo</i>	<i>Eser</i>	<i>Bbar</i>	<i>Paur</i>	<i>Paus</i>	Σ
3. 3. 1977	1	2	–	–	–	11	–	14
26. 1. 1978	–	2	1	1	–	2	3	9
13. 2. 1979	–	–	–	1	1	8	2	12
31. 1. 1980	–	–	1	1	1	7	2	12
12. 3. 1981	–	1	1	–	1	2	5	10
15. 1. 1982	–	–	4	–	1	1	3	9
3. 2. 1983	–	1	–	–	–	–	1	2
6. 3. 1984	–	1	3	–	–	8	1	13
16. 1. 1985	–	–	4	–	2	5	1	12
1986	–	2	2	–	2	10	6	22

Tab. 5. Výsledky zimního sčítání netopýrů ve sklepeních zámku Velké Meziříčí

Datum / druh	<i>Rhip</i>	<i>Mema</i>	<i>Paur</i>	<i>Paus</i>	Σ
2. 2. 1977	–	–	–	7	7
6. 2. 1980	–	–	–	2	2
18. 2. 1982	1	2	2	5	10
15. 2. 1983	–	1	–	1	2
24. 1. 1985	–	3	–	–	3
11. 3. 1986	–	1	2	–	3
16. 2. 1987	–	2	–	–	2

Shrnutí výsledků. Viz tab. 4. Výsledky monitoringu ukazují: Dominance: ED – *Paur* (46,96 %), *Paus* (20,87 %), *Mmyo* (13,91 %), D – *Rhip* (7,83 %), *Bbar* (6,96 %). Celkem 115 exemplářů netopýrů v 7 druzích. Zajímavostí je nález mumie *R. ferrumequinum* (Eleder 1977).

Další data. 16. 2. 1958 – 11 *Mmyo*, 2 *Mema*, 1 *Bbar*, 1 *Paur* (Gaisler & Hanák 1972).

Sklepení zámku Velké Meziříčí

Název lokality. Zámek Velké Meziříčí.

Lokalisace. Čtverec 6662; jižní část okr. Žďár nad Sázavou (49° 21' N, 16° 1' E).

Popis. Soubor zámeckých budov stojí na strmé skalní stěně nad pravým břehem řeky Oslavy. Původně raně gotický hrad kolem roku 1578 postupně přebudován na zámek. Skalní sklep byl v celém rozsahu vytesán ve skále. Je tvořen dvěma “sály” se čtyřbokým skalním pilířem. V západní části prvního “sálu” byla vyhloubena mělká nádrž s pramenem pitné vody a nad ní je proražena svislá šachta do úrovně přízemí vstupního křídla zámku. Skalní sklep byl zřejmě vybudován v průběhu 15. století snad v době husitských válek. Lokalita leží v nadmořské výšce 485 m n. m.

Výzkum netopýrů a zimní sčítání. V minulosti provedl průzkum lokality Šebek (1958). Průzkum byl s přestávkami prováděn 7 let (1977–1987).

Sčítatel. Pavel Eleder.

Shrnutí výsledků. Potvrzen výskyt *M. emarginatus*! Nalezeny 4 druhy.

Další data. V únoru 1997 nalezeni: 10 *Mmyo*, 2 *Mema*, 10 *Paus* (Hanák in lit.).

Literatura

- ELEDER P., 1977: Nález vrápence velkého (*R. ferrumequinum*) na Českomoravské vrchovině. *Vertebrat. Zprávy*, **1977**: 63–64.
- ELEDER P., 1986: Nálezy vzácnějších druhů netopýrů v moravské části Českomoravské vrchoviny. *Vertebrat. Zprávy*, **1986**: 69–71.
- ELEDER P., 1989: *Rozšíření ochranných důležitých druhů savců v Jihomoravském kraji*. Závěrečná práce SÚPPOP, Praha, 80 pp.
- ELEDER P. & HELEŠIC J., 1987: Výsledky šestiletého průzkumu podzemních stanovišť netopýrů (Chiroptera) v moravské části Českomoravské vrchoviny. *Acta Sci. Natur. Mus. Morav. Occident., Třebíč*, **15**: 21–34.
- GAISLER J. & HANÁK V., 1972: Netopýři podzemních prostorů Československa. *Sbor. Západočes. Mus. Plzeň, Příroda*, **7**: 1–46.
- ŘEHÁK Z., ELEDER P. & GAJDOŠÍK M., 2000: Příspěvek k poznání fauny netopýrů v CHKO Žďárské vrchy. Pp.: 93–98. In: *Konference “Žďárské vrchy v čase a prostoru” k 30. výročí CHKO*
- ŠEBEK Z., 1958: Nálezy vzácnějších netopýrů a netopýřích parazitů v Jihlavském kraji. *Živa*, **6**: 225–226.